

Save the Children

ANNEX CATALUNYA

(DES)INFORMACIÓ SEXUAL: PORNOGRAFIA I ADOLESCÈNCIA

juny /2020

Aquesta publicació ha estat elaborada en base a tres investigacions prèvies realitzades per Laura Barroso (Coordinació del projecte i investigació sobre educació afectiva i sexual i recopilació i revisió de la literatura existent), TANGENTE Grup Cooperatiu (Estudi quantitatiu a través d'una enquesta representativa sobre el consum de pornografia, pràctiques nocives i ús de les xarxes entre adolescents) i DINAMIA Consultoria Social (Estudi qualitatiu. Consum de pornografia, pràctiques nocives i ús de les xarxes entre adolescents).

Agraïments:

Al total de 1.753 adolescents que han participat en aquesta recerca. Si no haguessin compartit les seves experiències, preocupacions i necessitats, aquest informe no existiria. A les mares, als pares i als centres educatius per la seva col·laboració i per obrir-nos les seves portes. A les i als professionals que han compartit el seu temps i saber en les entrevistes.

A la Laura Barroso, que ha emprat tota la seva il·lusió i esforç en aquest projecte. A la Clara Burriel, el Michelle Quintero i la Consuelo Martín, pel seu entusiasme i disposició per continuar investigant. A la Paloma García, per l'increïble guia que acompanya aquest informe. Al Javier Cabrera, a la Lucía Martínez, a l'Emilie Rivas, a la Sara Polo i al Yohara Quilez, pel seu esforç per tirar endavant els annexos. A la Carmela del Moral i a la Catalina Perazzo, per la seva guia i suport incondicionals.

Direcció de Polítiques d'Infància i Sensibilització:

Catalina Perazzo

Director de Save the Children a Catalunya:

Antoni Pérez

Coordinació:

Carmela del Moral

Autoria:

Cristina Sanjuán

Emilie Rivas

Investigacions prèvies:

Laura Barroso. Coordinació del projecte i recerca sobre educació afectiva i sexual i recopilació i revisió de la literatura existent.

TANGENTE Grupo Cooperativo. Estudi quantitatiu a través d'una enquesta representativa sobre el consum de pornografia, pràctiques nocives i ús de les xarxes entre adolescents.

DINAMIA. Consultoria Social. Estudi qualitatiu. Consum de pornografia, pràctiques nocives i ús de les xarxes entre adolescents

Maquetació:

Óscar Naranjo

Elena del Real

Edita:

Save the Children

Juny_2020

ÍNDEX

4	Introducció
5	L'adolescència
9	Les dades
25	Conclusions
26	Recomanacions
31	Bibliografia
32	Recursos a Catalunya

INTRODUCCIÓ

A Save the Children creiem que, per protegir els nens, les nenes i els adolescents de la violència i garantir el seu benestar, necessitem comprendre la seva realitat: **què els passa, què necessiten i què volen**. Per això hem elaborat aquest informe, el primer de l'organització que tracta les problemàtiques pròpies de l'adolescència, amb un enfocament transversal de gènere i diversitat.

En un món completament tecnològic, marcat encara per la desigualtat i la violència de gènere i on l'educació **afectiva i sexual** no sempre està a l'ordre del dia dins de les llars i les escoles, **Internet es converteix en el professor i el consultori de la sexualitat i, amb ell, la pornografia**.

L'adolescència és una etapa de la vida complexa, en la qual es construeix la identitat pròpia, inclosa la sexualitat. Tot això, amb l'entorn digital com un espai més de la realitat.

La tecnologia no ha generat la pornografia, però sí que l'ha fet més accessible. L'auge de la «**nova pornografia**» accessible, il·limitada (tant en contingut com en tipus de pràctiques), anònima i interactiva,¹ es converteix en una peça més de la sexualitat adolescent, impacta en la seva manera de relacionar-se i pot derivar en conductes de risc o nocives.

Durant la redacció d'aquesta publicació, ens hem trobat en una situació inesperada, excepcional i dura per a moltes persones. La crisi sanitària i el confinament causats per la COVID-19 han tingut i tenen molts efectes, i els continuaran tenint a curt i a llarg termini. El confinament i la limitació de la mobilitat han fet de l'espai digital l'única esfera de socialització, amb tot el que això comporta.

Un major nombre d'hores usant dispositius connectats, també pot traduir-se en un major consum dels continguts pornogràfics, tant per adolescents com per persones adultes. A més, la crisi sanitària no ha acabat, per la qual cosa aquesta situació podrà allargar-se durant els pròxims mesos.

Actualment, i especialment en aquesta crisi, aquesta temàtica crida cada vegada més l'atenció del món acadèmic i han augmentat el nombre d'estudis i recerques al voltant de l'educació sexual, l'adolescència i la sexualitat. En aquest context, però, apareixen molts dubtes que mereixen una reflexió:

La població adolescent consumeix pornografia? La pren com a **referència** en les seves relacions? **Li agrada** el que veu? Considera que hi ha **violència o desigualtat** en la pornografia? Per què la cerca? Com la descobreix? Com hi està representat el col·lectiu LGTBI? Com es reflecteixen les realitats de gènere? **L'educació afectiva i sexual** que reben els adolescents és suficient? Consideren que necessiten saber-ne més?

Aquestes són les preguntes que ens hem fet a Save the Children, amb la finalitat de contribuir a garantir el benestar i el desenvolupament integral de la infància i l'adolescència, a través de propostes que s'ajustin a la realitat, **sense tabús**.

Per aconseguir aquest objectiu, és essencial **no prejudicar ni subestimar** la població adolescent. Per això, els ho hem preguntat directament a través de dos mètodes: (i) un estudi quantitatiu amb enquestes a **409 estudiants d'entre 13 i 17 anys** en centres educatius a Catalunya; (ii) i un estudi qualitatiu de tallers amb persones **d'entre 14 i 18 anys**.²

1 BALLESTER I ORTE, 2019.

2 L'enquesta s'ha realitzat de manera presencial en centres educatius arreu del territori i de manera telemàtica. Referent a la part qualitativa, a més dels grups de discussió s'han realitzat entrevistes a professionals de l'àmbit de la

L'ADOLESCÈNCIA

L'adolescència com a etapa crucial de la vida

Segons l'OMS,³ l'adolescència és «el període de creixement i desenvolupament humà que es produeix després de la infància i abans de l'edat adulta, entre els 10 i els 19 anys. Es tracta d'una de les etapes de transició més importants en la vida de l'ésser humà, que es caracteritza per un ritme accelerat de creixement i de canvis i superat únicament pels canvis que experimenten els lactants».

En aquest sentit, el Comitè dels Drets de l'Infant,⁴ insta els estats a posar el focus en l'adolescència, amb la finalitat de promoure'n els drets i ajudar-los a superar els problemes que es poden trobar en la transició de la infància a la vida adulta, en un món cada vegada més complex. Així, el Comitè descriu l'adolescència com una etapa única i com una oportunitat decisiva per a les seves futures possibilitats en la vida. L'organisme aclareix que les experiències positives en la primera infància són clau per al desenvolupament adolescent, però que aquest últim també és crucial per a la vida adulta. En definitiva, és necessari invertir i intervenir en l'adolescència.

Les expectatives de la població adolescent sobre la vida i el futur, així com les pròpies expectatives de la població adulta sobre l'adolescència, són realment altes. S'espera molt de l'adolescència i complir amb aquestes expectatives ja és per si una tasca complicada.

En aquesta etapa de la vida s'explora el propi ser i **es produeixen moltíssims canvis que són l'avantsala de l'etapa adulta**. Està marcada per la cerca i la construcció d'una identitat pròpia,⁵ a base d'assaigs i errors. A més, en aquest període influeixen factors no només individuals, sinó també socials, culturals i econòmics. En tot això, una part fonamental és el cos i els canvis que s'hi van descobrint. I aquesta exploració corporal no s'escapa dels mandats de gènere adoptats per la societat.

Factors com la desigualtat o la discriminació poden adquirir una major dimensió durant l'adolescència. De nou, segons el Comitè, la desigualtat i la fixació d'estereotips afecten especialment les adolescents, ja que les normes de gènere i la masculinitat tradicional limiten els drets de les noies. D'altra banda, la discriminació, l'estigmatització i la falta d'informació i de suport familiar i social és una realitat per a adolescents gais, lesbianes, trans, bisexuals i intersexuals.⁶

Tot això es combina amb la percepció que tenen de l'adolescència les **persones adultes**. A vegades observem els i les adolescents des del **prejudici**, des del nostre esquema de valors adult. En altres ocasions, simplement **desconeixem** els desitjos i les preocupacions que envaeixen els qui es troben en aquesta etapa.

intervenció i de la recerca.

3 ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT, s. d.

4 COMITÈ DELS DRETS DE L'INFANT DE LES NACIONS UNIDES, 2016.

5 MARTÍNEZ BENLLOCH; et al., 2008.

6 COMITÈ DELS DRETS DE L'INFANT DE LES NACIONS UNIDES, 2016.

El món virtual, una part més de la vida adolescent

Tal com es va estudiar en el nostre informe *Violència viral*,⁷ no podem entendre les relacions socials actuals sense Internet, i el mateix passa amb la població adolescent. A diferència de les persones que ja han entrat en l'edat adulta, els **i les adolescents actuals han nascut en ple apogeu digital**. Segons les últimes dades sobre l'ús d'Internet a Catalunya, el 95 % dels nens i les nenes d'entre 10 i 15 anys utilitzen Internet i augmenta fins al 98 % en el cas dels joves entre 16 i 24 anys.⁸ Tanmateix, no hem d'oblidar que existeix un factor socioeconòmic molt important: la bretxa digital afecta els nens, les nenes i els adolescents més vulnerables.

Les TRIC⁹ són una part més de la vida, per la qual cosa ja no hi ha una separació entre allò «real» i allò virtual. Així mateix, l'entorn digital també té qualitats pròpies i es caracteritza principalment per la **interconnexió, la rapidesa i la immediatesa¹⁰ i, moltes vegades, per l'anonimat.¹¹** A més, es mou des de petites comunitats fins a la macrocomunitat global¹² i, per tant, desperta la consciència i un sentiment de pertinença a un grup (o grups) determinat.

L'entorn digital és un espai més en el qual construir-se, també sexualment. No obstant això, si la societat en què es desenvolupa està marcada per la desigualtat de gènere,

Internet també respondrà a aquests estereotips i rols (a l'homofòbia, a la transfòbia, etc.) i estarà modelat pels valors de la societat que hi participa.

És en aquest context on sorgeixen **pràctiques sexuals** com el sèxting (enviament de material sexual de manera consentida), i on neixen també els riscos associats, com el sèxting sense consentiment (la persona que rep el contingut sexual el reenvia sense el consentiment de la persona emissora). En aquest sentit, són **ells** els qui **més el demanen** i **elles** les qui **envien més contingut** d'aquest tipus i també les que pateixen més represàlies. Les **persones del col·lectiu LGTBI** participants asseguraven que **aquesta penalització social no és tan freqüent** com en el cas de persones heterosexuales.

«(...) Quan entrem a classe deixem el mòbil i, a la sortida, estem amb el mòbil a la mà, anem al lavabo amb el mòbil... Estem amb el mòbil a les xarxes socials (...)»

Noia adolescent¹³

7 Violència viral, SAVE THE CHILDREN, 2019.

8 IDESCAT 2019: <https://www.idescat.cat/pub/?id=tiell19&n=1.2.1>

9 La immersió de les tecnologies en les nostres vides és tal que el concepte de les Tecnologies de la Informació i Comunicació (TIC) ha quedat obsolet, i s'ha substituït pel terme Tecnologies de Relació, Informació i Comunicació (TRIC).

10 CASTELLS, 2009.

11 LINARES, 2019.

12 ZAFRA, 2010.

13 Les cites incloses en aquest annex pertanyen a l'estudi qualitatiu a nivell estatal, per la qual cosa no són específiques de Catalunya. No obstant això, creiem que és d'interès incloure les veus directes de la població adolescent i dels equips de professionals que han participat en l'estudi.

La sexualitat adolescent

La sexualitat és una dimensió inherent a totes les persones que defineix la forma única i irrepetible que té cadascú de viure el sexe, és a dir, el seu cos, el seu gènere, el seu desig, les seves pràctiques, els seus genitals, la seva parella o parelles, etc. Sovint caiem en l'error de creure que és sinònim de genitals o de les pràctiques que es fan amb ells, per la qual cosa sovint confonem la part amb el tot.

Així, quan parlem de sexualitat parlem de diversitat, de maneres de ser, de maneres d'expressar-se i de maneres de relacionar-se. Totes les persones passen per una etapa de desenvolupament sexual general, que pot ser molt divers i que pot anar a diferents velocitats.¹⁴

Avui dia no podem parlar de sexualitat adolescent sense tenir en compte la tecnologia. Els estudis sobre l'adolescència i el seu ús d'Internet i les xarxes són clau per comprendre com i on es desenvolupa aquesta sexualitat.

Tampoc no podem deslligar la pornografia d'aquest procés. **La majoria d'adolescents consumeixen pornografia i, a vegades, amb molta freqüència.** Aquests continguts impacten de manera significativa en el seu desenvolupament i en la forma en què viuen les seves relacions. Si, a més, tenim en compte l'ús de les tecnologies per part de l'adolescència, especialment dels mòbils, l'intercanvi de pornografia es torna més senzill que mai.

Per això és necessari **facilitar-los la informació i les eines suficients per abordar la seva sexualitat de manera sana i segura.** Si no fomentem l'educació afectiva i sexual i l'ús segur i responsable d'Internet, existeix una major exposició a situacions i

conductes de risc. Per exemple, al sexe sense protecció que pot implicar malalties de transmissió sexual o embarassos no desitjats; o contactar amb persones desconegudes per Internet, que pot derivar en situacions d'abús sexual (*online grooming*).

Segons l'OMS, **l'accés a la informació és un factor molt important**, ja que els i les adolescents no tenen les mateixes eines que les persones adultes per destriar el control que realment tenen quan prenen decisions relacionades amb la salut i les relacions sexuals.

A més, l'OMS també assenyala que a les persones adolescents no se'ls facilita el mateix accés a la legislació i als serveis en salut sexual i reproductiva que a les persones adultes i que aquest accés no està lliure de prejudicis cap als adolescents sexualment actius.¹⁵

Així mateix, hi ha altres factors que també juguen un paper important a l'hora de dur a terme pràctiques de risc (no només sexuals). A mesura que s'acosten a l'etapa adulta (especialment a partir dels 15 anys), els adolescents perceben menys els riscos i les conseqüències a llarg termini, i són més vulnerables a la pressió dels seus iguals que les persones de menor edat.¹⁶ Aquests factors també s'han de tenir en compte a l'hora d'avaluar l'interès superior de l'adolescència, i per tant, s'ha de valorar l'edat i el moment maduratiu en el qual es troba.

L'entorn influeix en el desenvolupament de l'adolescència i de la seva sexualitat. El grup d'iguals, la família, la comunitat, etc., constituïran factors molt importants que influïran a l'hora de viure la seva sexualitat i, en conseqüència, en l'accés i el consum de pornografia.

14 Respostes fàcils a preguntes difícils: guia d'educació sexual integral per a famílies, SAVE THE CHILDREN, 2017.

15 ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT, s. d.

16 CABRERA MARTÍN, et al, 2012)

La sexualitat està marcada pel **gènere**. La prova de la sexualitat i la virilitat per als adolescents; la preocupació de les adolescents per la satisfacció masculina; la cosificació i hipersexualització de les noies; la sexualitat i la pornografia basades en la desigualtat i l'heteronormativitat... Totes aquestes preocupacions condicionen el desenvolupament sexual dels nois i de les noies adolescents.

La societat ha avançat molt. Cada vegada més, les persones poden viure de manera lliura les seves idees, el seu gènere, la seva sexualitat, la seva religió, etc. No obstant això, aquesta llibertat coexisteix amb una realitat que encara està arrelada.

Així, el sistema social heteronormatiu¹⁷ no pot deslligar-se d'aquesta anàlisi. Aquest sistema pren com a norma i, per tant, com a model, una masculinitat heterosexual més tradicional. Aquesta masculinitat dominant es construeix a partir d'altres variables com l'origen ètnic i la classe social, i en contraposició a la feminitat desitjada. Aquesta masculinitat i feminitat desitjades i interpretades com a norma serveixen com a barems d'aprovació d'altres tipus de feminitat i mas-

culinitat.¹⁸ Aquelles persones que s'allunyen d'aquest model normalitzat poden patir una penalització social; és a dir, ser víctimes de conductes intolerants o violentes (p. ex. l'homofòbia).¹⁹

I aquest és el **brou de cultiu** perquè, sense educació ni canvi cultural, tinguin lloc diferents formes de violència (p. ex. violència de gènere, ciberassetjament, discriminació, etc.), així com relacions **basades en la violència, la desigualtat i la falta de respecte** per allò que és diferent de la nostra realitat.

Tots aquests factors ocorren tant en l'entorn analògic com en el digital, i en aquest últim no tot és negatiu. Internet obre la porta a l'**empoderament femení**²⁰ i serveix d'eina a les persones del col·lectiu **LGTBI**²¹ per relacionar-se amb persones de la seva mateixa orientació sexual o persones trans amb altres persones trans, així com per resoldre les seves inquietuds d'una manera més lliura.

«(...) *Es nega que els adolescents, com totes les persones, són éssers que tenen desitjos (...)*»

Professional en acció social

17 RUBIN, 1975.

18 CONNELL, 2005, 2a ed.

19 LINARES, 2019.

20 CASTAÑO, 2008.

21 MONASTERIO, et al., 2019.

LES DADES

Amb les dades que mostrem a continuació, a Save the Children pretenem visibilitzar les diferents realitats de l'adolescència, tenint en compte les diferents formes en què cada persona viu el gènere, la seva identitat i la seva sexualitat. La manera d'expressar o viure el gènere és única i personal, amb variables com la identitat de gènere, l'expressió de gènere, el sexe biològic i l'orientació sexual. Tot això fa que existeixi una gran varietat de realitats i, per tant, problemàtiques específiques per a cada adolescent.

A l'anàlisi no s'han pogut estudiar totes aquestes variables, però sí que hem pogut extreure alguns resultats i tendències partint de dos criteris: orientació sexual (homosexual, bisexual i heterosexual) i identitat de gènere (binari, és a dir noia o noi, i no binari). Si bé no sempre s'han pogut extreure dades representatives a nivell estadístic, creiem que és fonamental reflectir les que són rellevants. Fer visible aquests grups és l'única manera de poder aclarir què necessiten, què volen i elaborar així polítiques públiques coherents.

A continuació es mostren els resultats obtinguts en l'enquesta realitzada a 409 adolescents a Catalunya. Esperem que arribi el dia en què no pateixin cap mena de discriminació, violència o exclusió, i que les seves realitats i identitats estiguin tan normalitzades que no sigui necessari visibilitzar-les de manera específica.

El consum de pornografia durant la crisi de la COVID-19

Aquest informe ha estat editat durant l'estat d'alarma i el confinament establerts per l'emergència sanitària de la COVID-19. Segons el web Pornhub, un dels més populars del món, el trànsit mundial de consum de pornografia va experimentar un increment massiu del 18,5 % el 24 de març del 2020. A més, es va produir un gran increment del nombre de visites a aquest web per part de les dones (17,4 %). Arreu de l'Estat, el gran pic es va produir el 17 de març, tercer dia del confinament i també dia en què el web va anunciar la gratuïtat de la seva categoria prèmium. Aquest increment va ser d'un 61,3 % respecte del trànsit habitual diari.

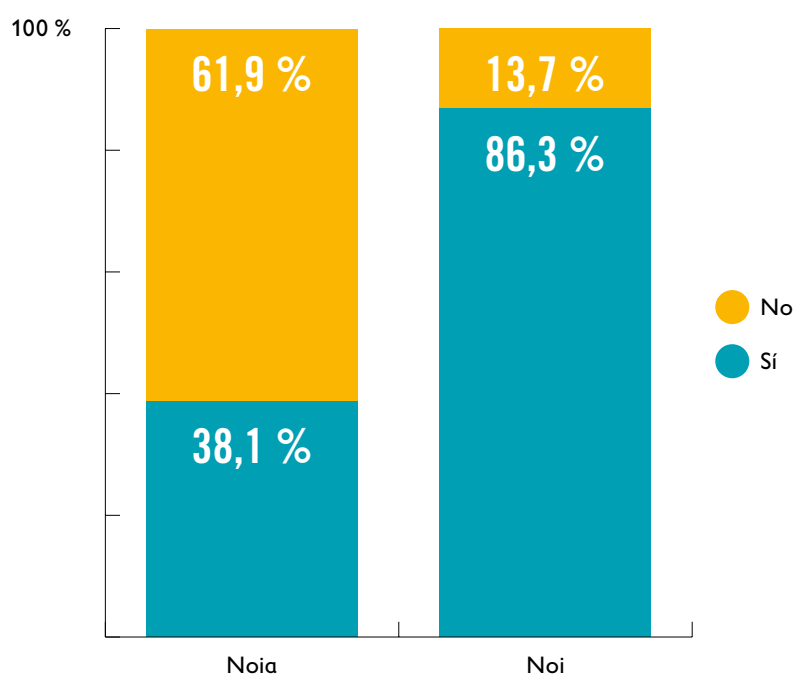
No existeixen dades (almenys fins al moment de la redacció d'aquest informe) sobre l'increment del consum de pornografia entre adolescents. En aquest sentit, es podrien plantejar dues reflexions: en consumeixen més, com les persones adultes, pel fet d'estar-se les 24 hores del dia a casa? O potser en consumeixen menys perquè conviuen amb les seves mares, els seus pares o cuidadors tot el dia?

Han vist pornografia?

El 62,2 % dels adolescents que van participar en l'enquesta han vist alguna vegada pornografia. En dividir-los per sexe, es comprova una gran diferència entre noies (38,1 %) i nois (86,3 %). Totes les persones de gènere

no binari han vist pornografia i, pel que fa a l'orientació sexual, s'observa una tendència semblant: la majoria han vist alguna vegada continguts pornogràfics.

Alguna vegada has vist pornografia?

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

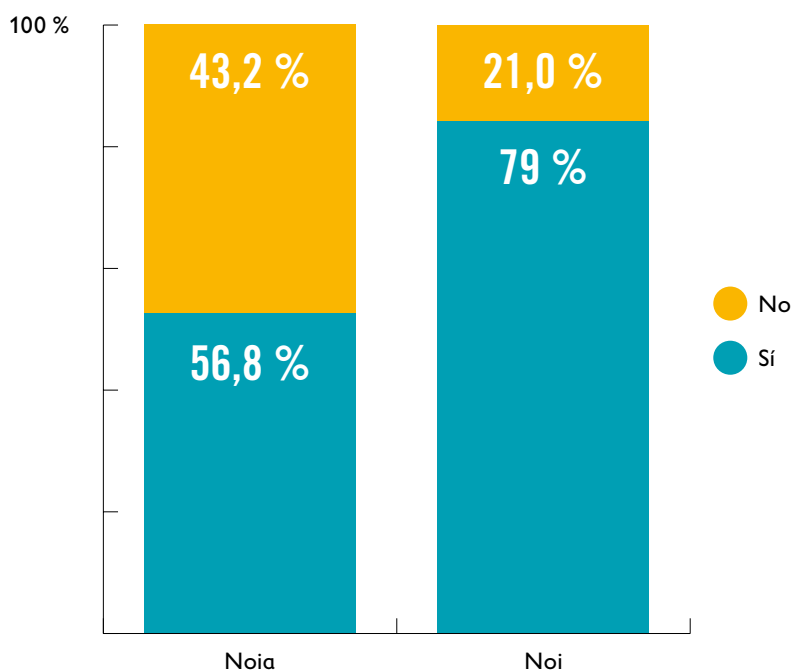
Quan i com va ser el primer accés?

L'edat del primer contacte amb la pornografia és de 12 anys i mig de mitjana. La tendència general és que les noies accedeixen una mica més tard a aquest contingut, amb una mitjana d'edat de 13 anys, enfront dels nois, que hi entren en contacte per primera vegada als 12 anys d'edat, de mitjana.

La principal forma del primer accés és a través del grup d'iguals. Pot ser que un amic o una amiga li ho mostri en un dispositiu electrònic o que li'n parli i ho busqui posteriorment. A més, també destaca la cerca per iniciativa pròpia, encara que en desconeixem el motiu (pot ser per curiositat sobre la sexualitat, per satisfer el plaer sexual, etc.).

És freqüent?

Has vist pornografia en els últims 30 dies?

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats obtinguts de l'enquesta realitzada.

El 72,8 % que sí que ha vist pornografia l'ha buscat en els últims 30 dies. Com s'aprecia en el gràfic superior, **el consum freqüent és superior entre nois (79 %) que entre**

noies (56,8 %). En relació amb els adolescents de gènere no binari, cal assenyalar que tres de les cinc que han respost havia consumit pornografia en els últims 30 dies.

Quin és el tipus de consum?

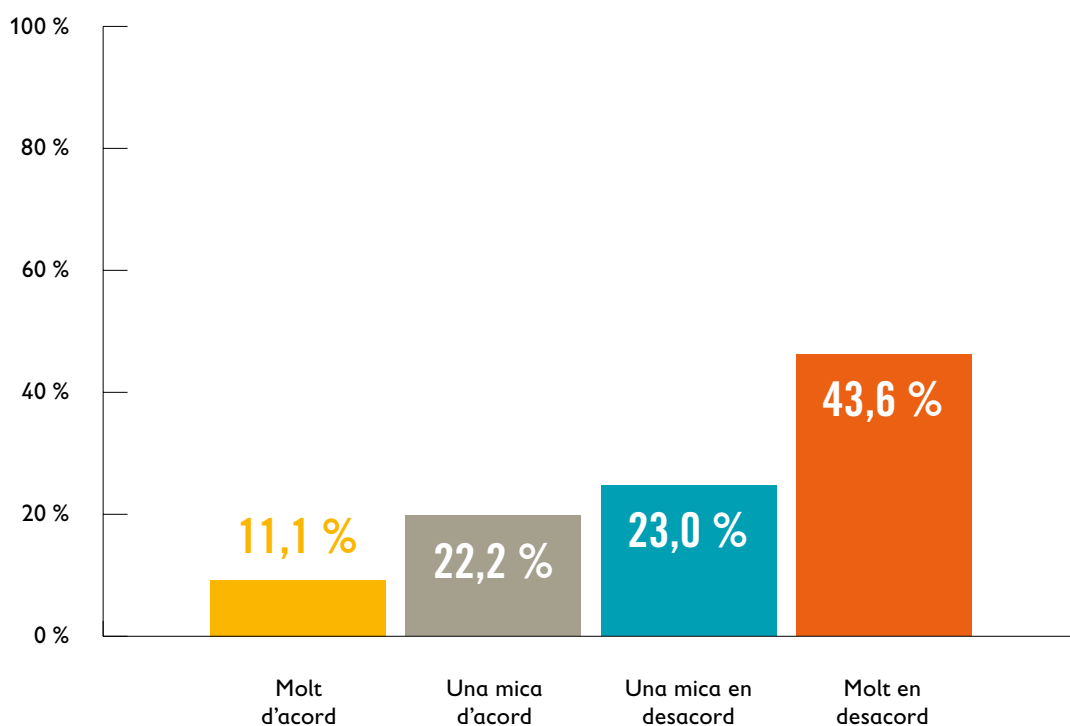
«(...) A les famílies els preocupa que consumeixin porno, però no els preocupa regalar-los un mòbil des dels vuit anys (...)»

Expert, iniciativa ciutadana

S'observa que la població adolescent a Catalunya segueix els mateixos patrons que la població total enquestada en el conjunt del territori espanyol. Així, veiem que el principal mecanisme per accedir al porno són les pàgines web, que no són de pagament, i que

la majoria no utilitza les xarxes socials o aplicacions per veure pornografia. El 95,2 % visualitza aquests continguts en la intimitat i no els veuen amb la seva parella. A més, la majoria considera que el seu consum és responsable. No obstant això, a la pregunta: «Estàs d'acord amb: sovint sento que consumeixo més pornografia de la que m'agradaria», **1 de cada 3 (el 33 %) ha respost que creu que sí que consumeix massa pornografia.**

Sovint sento que consumeixo més pornografia de la que m'agradaria

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats obtinguts de l'enquesta realitzada.

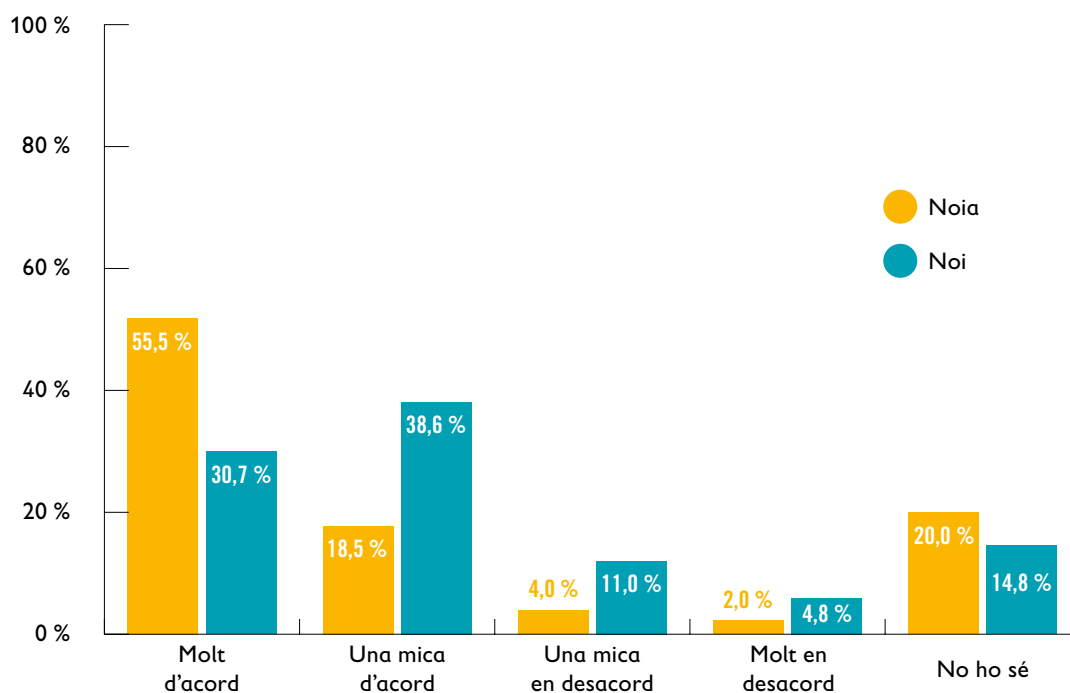
Com la perceben?

Al 40,7 % li sembla que la pornografia sovint satisfà les seves expectatives i un 22,2 % creu que no les satisfà mai o gairebé mai.

D'altra banda, un 49,4 %, gairebé la meitat de la mostra, és conscient de les diferències entre les seves pròpies relacions i les que apareixen en la pornografia. No obstant això, aproximadament un quart no distingeix entre la pornografia i les seves pràctiques pròpies.

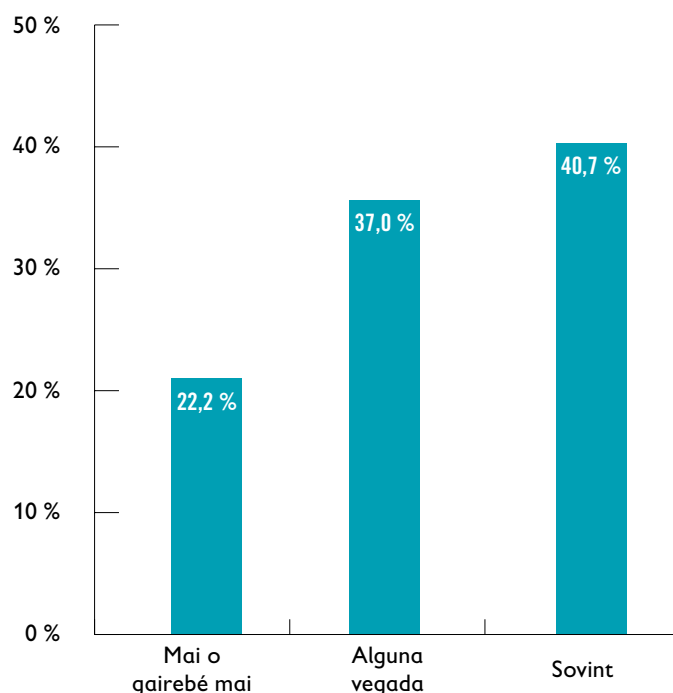
Quant a les escenes violentes, l'àmplia majoria (81,9 %) reconeix que els continguts pornogràfics a vegades són violents, i les noies (74 %) ho perceben més així que els nois (69,3 %). Destaca, a més, el fet que elles dubten més respecte de si contenen continguts violents o no, el que pot estar relacionat amb un menor consum. La majoria de persones de gènere no binari hi reconeixen la violència.

Crec que els continguts de la pornografia són a vegades violents

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Fins a quin punt, quan veus pornografia, satisfàs les teves expectatives?

«(...) Si tu estàs així “normal” i et posen un vídeo en el qual estan assotant una tia, doncs això és el que et posarà “calent” (...)»

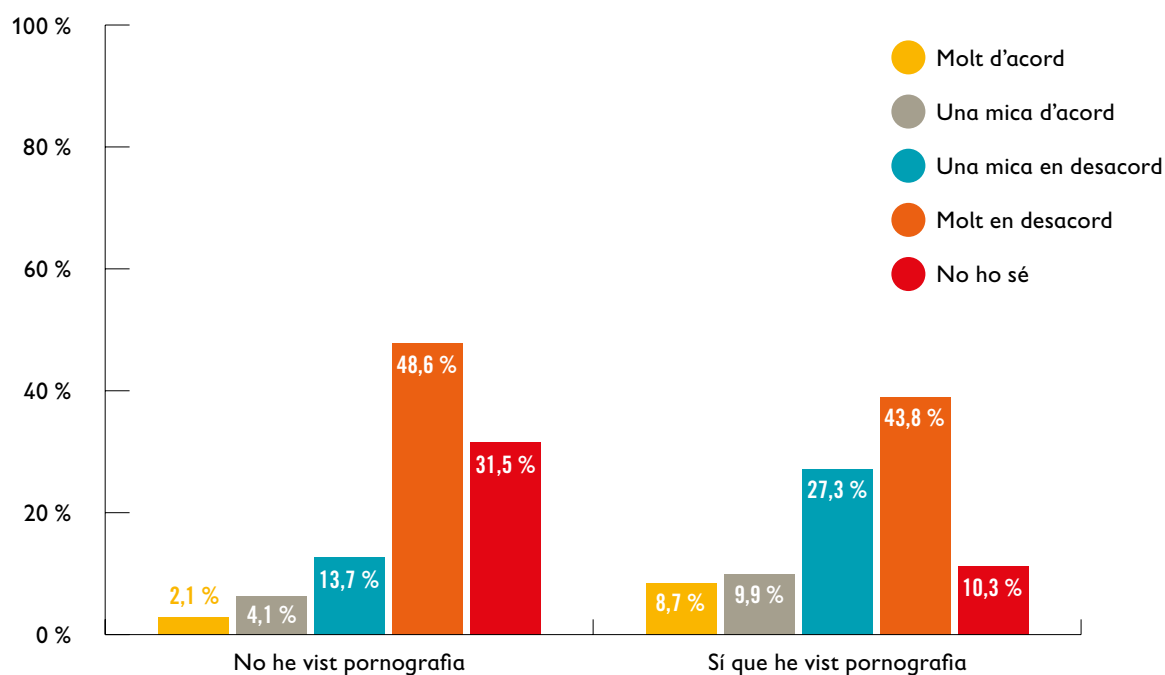
Noi adolescent

En relació amb la percepció sobre la igualtat en la pornografia s'observa la mateixa tendència que amb la violència. **6 de cada 10 adolescents (67,5 %) creuen que normalment la pornografia no és igualitària, però el triple de nois (21,1 %) que de noies (7,5 %) opina que sí que ho és.**

Pràcticament el total d'adolescents amb gènere no binari reconeix la desigualtat de rols en els vídeos.

Si analitzem aquesta pregunta per la visualització o no de la pornografia, podem veure que són les persones que han vist pornografia les que més identifiquen la desigualtat (el que pot ser normal, ja que la consumeixen). **En preguntar-los pels vídeos que més els agraden, la majoria (57,7 %) d'adolescents que consumeixen pornografia més sovint prefereix aquells en els quals no hi ha una jerarquia de poder.**

Normalment, en la pornografia la relació entre homes i dones és igualitària

Fuente: Elaboración propia a partir de los resultados de la encuesta.

La resta es divideix entre aquells que prefereixen els vídeos en els quals té l'autoritat l'home (11,4 %) i aquells que prefereixen les escenes en les quals la figura de poder l'exerceix una dona (30,9 %).

Finalment, **sí que són capaços d'identificar altres riscos en la pornografia**. El 71,9 % reconeix que es representen pràctiques de risc com, per exemple, el sexe sense preservatiu.

Com influeix la pornografia?

De la mateixa manera que consideren que no consumeixen més pornografia de la que deuriem, la majoria no ha deixat de banda altres activitats per veure vídeos sexuals. No obstant això, és preocupant el fet que un 16 % sí que ha deixat alguna vegada de realitzar-les.

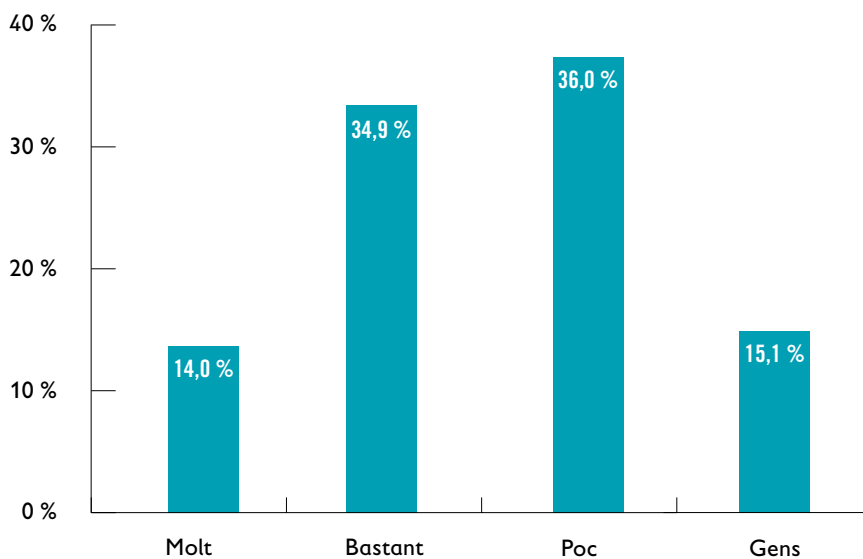
El 48,9 % opina que la pornografia ha influït molt o bastant en les seves pròpies relacions sexuals. A més, se'ls ha preguntat amb quin rol s'identifiquen més en la pornografia. El 41,7 % s'identifica de la mateixa

manera amb la part activa i amb la passiva, i més d'un terç amb la persona activa.

«(...) Influeix moltíssim. Encara que no vulguis que influeixi, sí que influeix. I això és el dolent, perquè després et poden agradar coses que moralment poden no agradar-te gens, però et continuen "posant". És com que encara que tu no vulguis, et "posen" (...)»

Noi adolescent

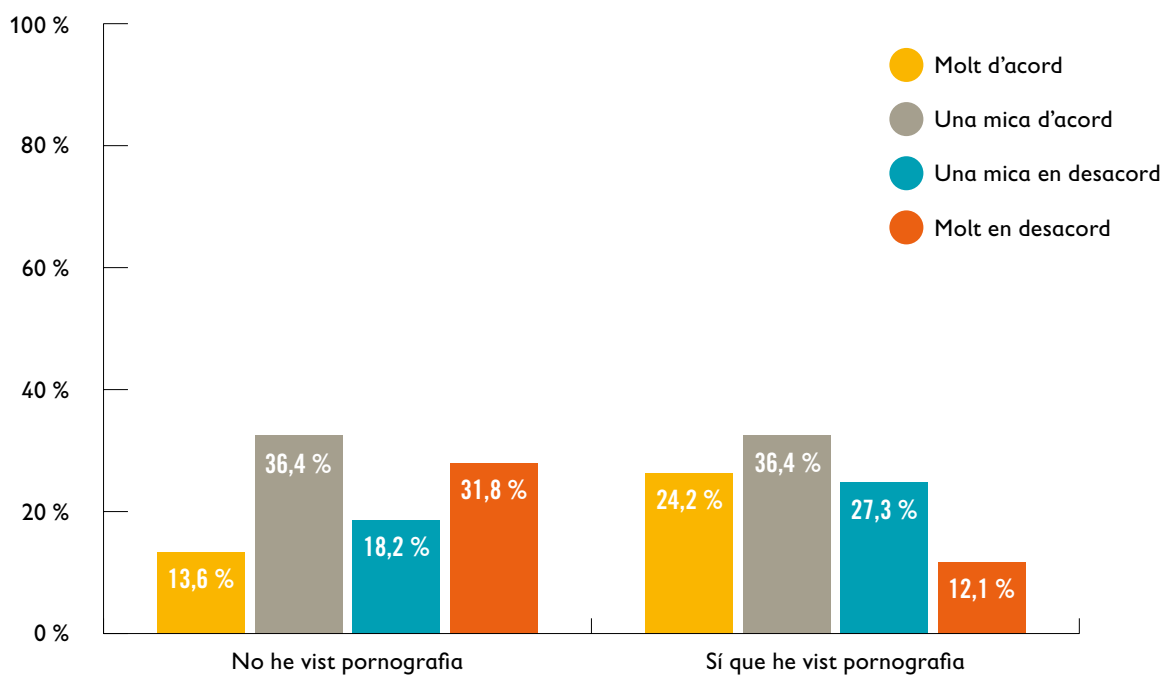
En general, com diries que ha influït en les teves relacions sexuals haver vist pornografia?

La població adolescent que veu més sovint aquests continguts considera, en

major mesura, que no té relacions sexuals amb la freqüència que desitjaria.

Penso que les meves relacions sexuals són menys freqüents del que m'agradaria. Segons freqüència de consum

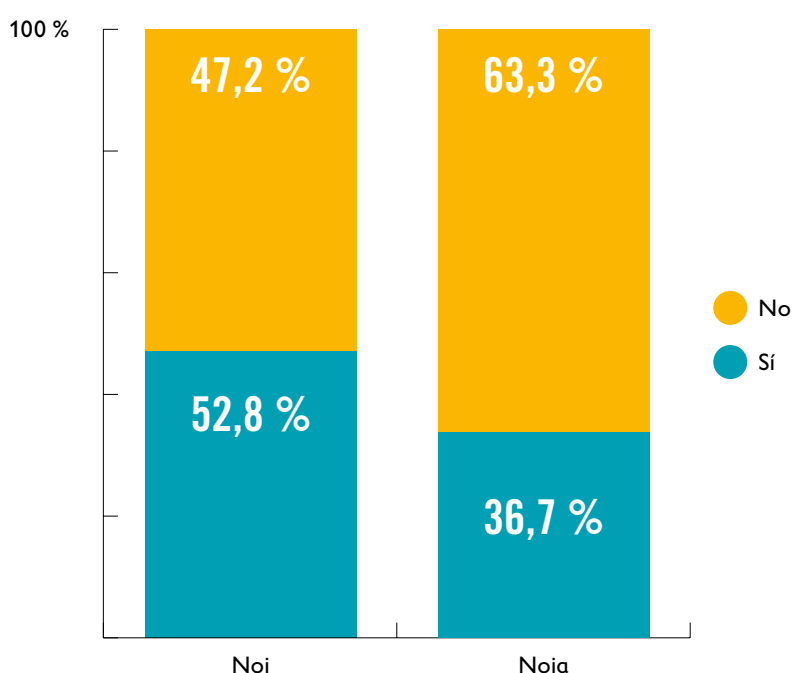
Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

D'altra banda, **més de la meitat (54,6 %) creu que la pornografia pot donar-li idees** per a les seves experiències i són ells els qui més ho creuen, amb diferències de fins un 10 % respecte de les noies.

En aquesta mateixa línia, al 64,4 % d'adolescents que busquen més sovint pornografia els agradaria posar en pràctica el que veuen

(gairebé el doble dels qui no la veuen tant). Així, el **46,5 % d'adolescents han imitat les pràctiques visualitzades en la pornografia alguna vegada**, més ells que elles. Només 1 persona de gènere no binari havia intentat imitar-les.

Has posat en pràctica o imitat alguna vegada una escena que hagi vist en un vídeo pornogràfic?

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

Tenint en compte totes les variables analitzades, podem observar que, en general, els i les adolescents són conscients que el contingut visualitzat en la pornografia no és real. A més, són capaços d'identificar la violència i la desigualtat de gènere en les relacions

que es mostren. No obstant això, la capacitat d'identificar aquests aspectes nocius de la pornografia no impedeix que hi hagi adolescents que posin o tractin de posar en pràctica les escenes visualitzades.

La construcció del desig sexual

Avui dia la majoria de la nova pornografia (il·limitada, accessible i gratuïta), representa relacions sexuals fictícies, amb cossos irrealment marcades per la violència, la falta de consentiment, la desigualtat, la representació del dolor físic de la dona com a eròtic, i a vegades, per l'abús sexual infantil.

El desig sexual de la població adolescent es construeix, en gran mesura, sobre el consum de pornografia. La normalització d'unes certes pràctiques «atenua la moral o ètica» i fa més fàcil que comportaments violents i vexatoris formin part del desig sexual de l'adolescència. Aquestes conductes normalitzades abasten diferents tipus de pràctiques sexuals i, per tant, moltes categories o tipus de pornografia.

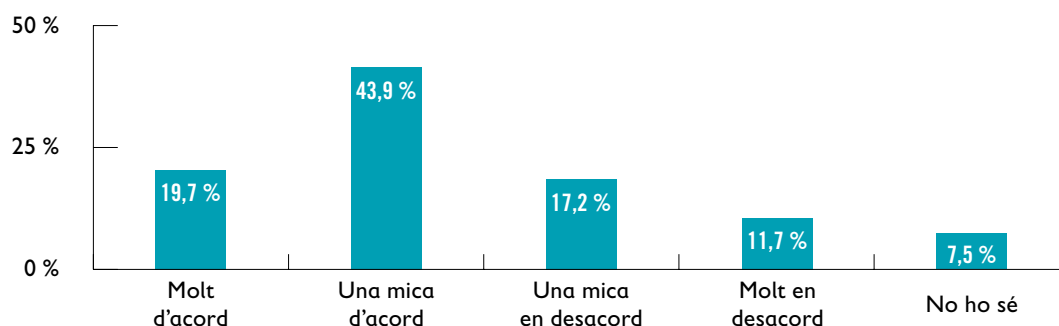
En aquest sentit, els webs de pornografia incorporen categories com «Adolescents», «Jovenetes», «Vells», «Madures», «Mare amb la qual em ficaria al llit», «Asiàtiques», «Negres», «Pèl-roges», «Pits petits», «Lesbianes», «Mainaderes», etc. Són categories en què es continua amb la idea del desig sexual masculí i heterosexual com el «vàlid» i en les quals les dones es redueixen a objectes sexuals i es col·loquen en una situació de desigualtat.²²

Altres opcions de vídeos pornogràfics ofereixen una visió eròtica del sofriment físic de les dones, categories com «Doble penetració, o Gagging (de l'anglès, 'tenir arcades')», en resum, mostren dones patint dolor per múltiples causes. Altres vídeos normalitzen l'absència de consentiment i del desig sexual femení des de la primera escena. Finalment, cal destacar els vídeos en els quals s'infantilitzen les dones amb aparença de menors (p. ex. «Barely legal/ Gairebé il·legal»), i fins i tot vídeos en els quals es graven menors d'edat.²³

L'exposició a aquest material sense disposar de la maduresa i les eines necessàries sobre sexualitat, consentiment i autonomia del cos, entre d'altres, pot portar a normalitzar aquests continguts.

Tot això és molt preocupant si tenim en compte que el **63,6 % dels adolescents que han vist pornografia creuen que els dona idees per a les seves pròpies experiències sexuals (en major mesura ells) i, com veïem, el 46,5 % dels adolescents han portat alguna escena a la pràctica.**

El que es veu en la pornografia pot donar idees per a les relacions sexuals

22 GAVILÁN, 2018.

23 GAVILÁN, 2018.

Pràctiques de risc o nocives

Identifiquem com a pràctiques de risc aquelles que poden afectar el benestar i el desenvolupament de les persones. En el cas que ocupa aquest estudi, ens referim a les que tenen conseqüències en la salut física de la població adolescent i les que afecten la seva salut psicossocial.

El benestar integral i el desenvolupament lliure i positiu formen part dels drets fonamentals de l'adolescència. Per tant, totes les conductes que impactin negativament en aquests dos aspectes també vulneraran els seus drets.

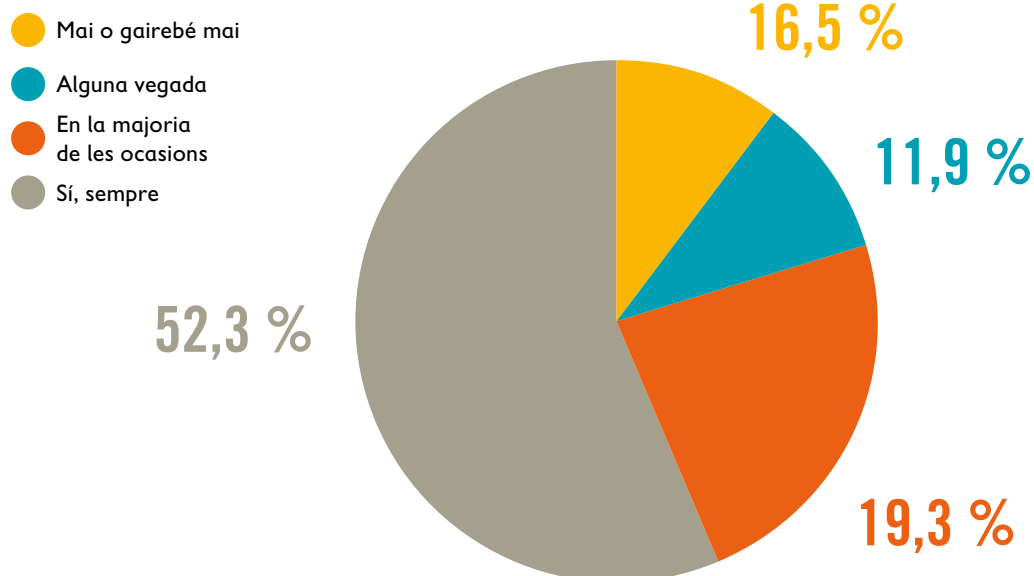
Parlem de conductes de risc com les relacions sexuals basades en jerarquies de poder, que condueixen a una pèrdua de llibertat o a la cosificació de l'altra persona, i qualsevol violència en la parella, especialment la violència de gènere.

Exposar-nos a altres persones a través de fotos o vídeos íntims (com en el sèxing o els vídeos dels xats) també suposa un risc, ja que es pot perdre el control sobre la difusió del contingut i les nostres imatges poden arribar a moltes persones o potser no podem eliminar-les definitivament d'Internet.

Finalment, tampoc no podem oblidar els riscos sobre la salut que comporten les relacions sexuals sense protecció, que poden acabar en embarassos no desitjats o en malalties de transmissió sexual (MTS) i Infecció de Transmissió Sexual (ITS).²⁴

Un alt percentatge d'adolescents (47,7 %) no sempre utilitza mètodes per prevenir l'embaràs o les malalties de transmissió sexual.²⁵

Ús de protecció en les relacions sexuals

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

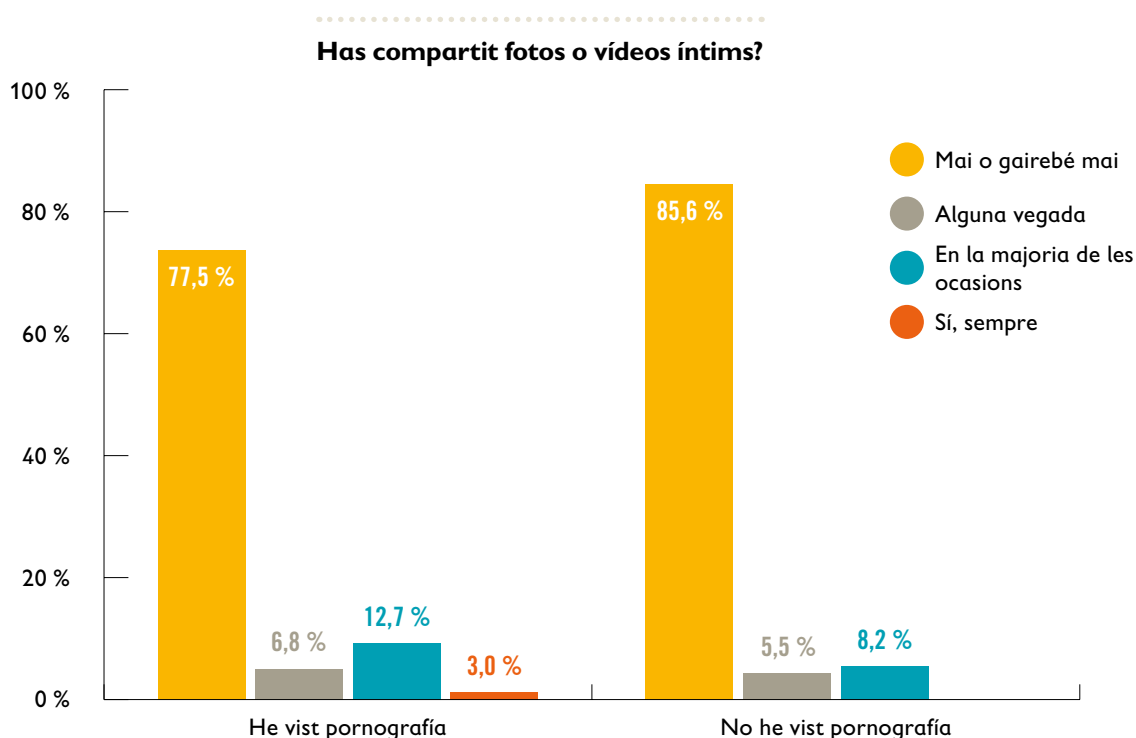
24 La Infecció de Transmissió Sexual (ITS) i Malaltia de Transmissió Sexual (MTS) són dos conceptes molt relacionats i que solen utilitzar-se indistintament. No obstant això, no és exactament el mateix. El fet de contreure una infecció per contacte sexual directe (ITS) no implica que la persona present símptomes o convertir-se en una malaltia (MTS). Per exemple, contreure el virus del papil·loma humà (VIH) no sempre deriva en un càncer de coll uterí

25 No ha estat possible explotar la relació entre l'ús del preservatiu i la pornografia.

A més de visualitzar vídeos amb continguts sexuals, Internet permet contactar amb persones amb interessos similars. En aquest sentit, el 15 % ha contactat per Internet, almenys una vegada, amb persones desconegudes per finalitats sexuals. Si se'ls pregunta si utilitzen aplicacions per lligar, l'afirmació descendeix a un 12,9 %. La diferència percentual és petita, però important. Aquesta diferència en la resposta podria deure's a què entén l'adolescència per «lligar» i «contactar amb finalitats sexuals». A

més, cal tenir en compte que les aplicacions i plataformes són canals per socialitzar i relacionar-se d'una manera genèrica i habitual en menors d'aquestes edats.

Finalment, les persones que han vist pornografia alguna vegada han compartit en major mesura (22,5 %) fotos o vídeos íntims a Internet i a les xarxes socials que els que no han vist pornografia (14,4 %).

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta.

L'intercanvi de missatges sexuals o de material sexual entre joves a través d'Internet és una conducta de risc molt preocupant, perquè pot convertir-se en violència electrònica quan es fa sense el consentiment de la persona implicada. Un exemple és la difusió d'imatges o vídeos sexuals d'un menor d'edat sense el seu permís, encara que ell mateix hagi enviat aquest material de manera voluntària en primera instància.²⁶ Tant la població adulta com l'adolescent utilitzen

Internet i les xarxes socials per compartir contingut sexual (ja sigui mitjançant imatges, vídeos, missatges, etc.) amb altres persones. És una pràctica que també forma part de l'activitat dins la parella, amb l'objectiu d'excitar i despertar el desig sexual en l'altra persona.

Per tant, aquest intercanvi es refereix a l'enviament, recepció o intercanvi de pornografia tant aliena com de producció pròpia (acte de producció).

26 Violència viral, SAVE THE CHILDREN, 2019

El consentiment

La rellevància del debat sobre el consentiment, així com els resultats obtinguts en la recerca, fan necessari abordar-lo de manera específica.

«(...) Normalment en les violacions si la dona no diu que no, per a ells és que poden i, és clar, en el porno no diuen res; no diuen ni que no ni que sí ni res, llavors ells pensen que poden fer-ho (...)»

Experta acadèmica

El consentiment implica tant poder dir que sí com poder dir que no, en qualsevol moment i sense sentir pressió o amenaces (tant físiques com aquelles més subtils). El consentiment, entès com la base d'acord comú entre els qui es relacionen a través del sexe, es basa en la llibertat de cada persona per expressar el seu desig i per rebutjar-lo. Per poder consentir és necessari partir des de la igualtat.

L'aspecte més perillós de la pornografia és que no és precisa o ni tan sols es planteja que se n'hagi de donar el consentiment, a més de l'exercici explícit de la violència. En moltes ocasions, **les dones no només no expressen el seu consentiment, sinó que a més apareixen experimentant desgrat o fins i tot dolor**, sense que això alteri el desenvolupament de l'escena.

Aquesta **normalització** de l'absència de consentiment, juntament amb la **falta de pensament crític**²⁷ que es pot desenvolupar

par a través de l'educació, **pot impactar negativament en la construcció del desig i de les relacions sexuals, socials i de parella.**

Els professionals d'intervenció i acadèmics mostren la seva preocupació assenyalant que, en la pornografia, el consentiment brilla per la seva absència, la qual cosa pot impactar negativament en el desig sexual de l'adolescència. A vegades, la dona hi apareix patint i mostrant dolor, sense que el resultat de l'escena variï. En aquest sentit hem preguntat als adolescents si en les seves relacions han imitat alguna escena treta d'un vídeo pornogràfic i si ho han fet **amb el consentiment de la seva parella o d'acord mutu**. Amb aquesta pregunta veiem que el 38,6 % ha imitat alguna vegada i d'acord mutu el que veuen en aquests vídeos. Un 8,5 % ha posat aquestes escenes en pràctica alguna vegada sense el consentiment previ de la seva parella i, a més, a aquesta no li va semblar bé. **És molt preocupant que no sempre sigui d'acord mutu.**²⁸

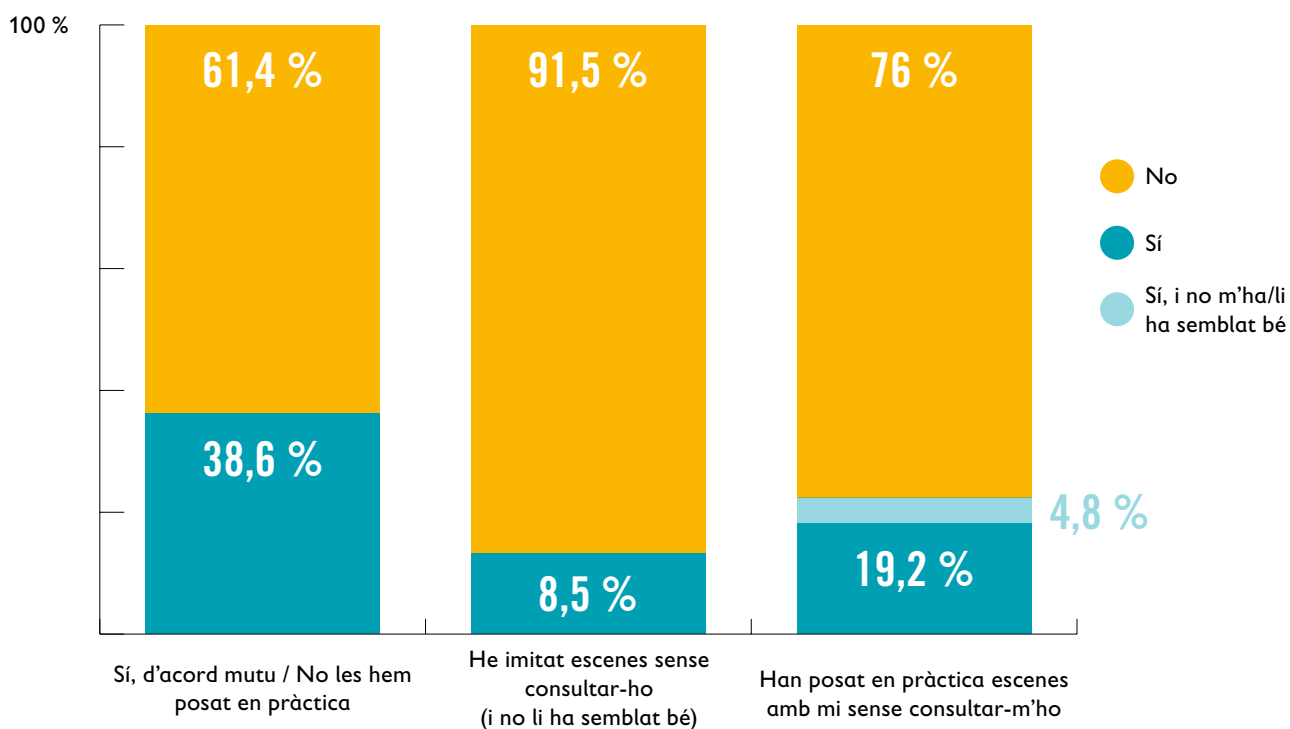
«(...) Hi ha xavals que després d'un taller m'han vingut a dir que no sabien que el que feien estava malament i que com ho poden canviar (...)»

Experta en intervenció social i activisme

²⁷ En les entrevistes dutes a terme amb professionals de la recerca i la intervenció, es posava l'accent en la necessitat que l'adolescència sigui crítica amb el que està veient, i que la manera de ser-ho és a través de l'educació i la sensibilització.

²⁸ A l'hora d'interpretar les dades, és necessari tenir en compte que no totes les persones enquestades han respost a aquesta pregunta i que, a més, una mateixa persona ha pogut respondre a més d'una pregunta. D'altra banda, és important prendre amb precaució els resultats. La resposta es pot veure condicionada pel fet que implicaria reconèixer davant d'un mateix que ha pogut patir o cometre abús sexual. L'autopercepció de la violència és una construcció complexa en totes les edats, i en l'adolescència es veu condicionada, a més, per majors pressions de l'entorn i per falta d'experiència i educació.

Has posat/han posat amb tu en pràctica escenes de pornografia?

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de l'enquesta

Els perills de la pornografia per a la població adolescent

El perill de la pornografia és que la població adolescent construeix el seu desig al voltant del que veu, encara que sigui violent o desigual.

El perill és que creixin pensant que el seu consentiment, els seus desitjos i les seves preferències, o els de la resta, **no necessàriament s'han de tenir en compte.**

El perill és que pensin que això està bé.

Educació afectiva i sexual i pornografia

L'educació afectiva i sexual és una activitat pedagògica gradual, amb continguts rigorosos i objectius, basats en la biologia, la psicologia i el desenvolupament social. Segons la UNESCO, aquesta educació dota la infància i l'adolescència de coneixements, habilitats, actituds i valors que els apoderaran per tenir una bona salut, gaudir de benestar i dignitat, desenvolupar relacions socials i sexuals respectuoses, entendre com les seves decisions afecten el seu propi benestar i el dels altres i conèixer quins són els seus drets al llarg de la vida i de quina manera poden protegir-los.²⁹

Per això és essencial que sigui un contingut reglat que comenci en edats primerenques, que s'adapti a la maduresa i a les diferents etapes educatives, i que tingui un enfocament clar en igualtat de gènere i en diversitat sexual i de gènere.

«(...) L'educació sexual que ens donen és posar un preservatiu en un penis de plàstic (...)»

Noia adolescent

L'educació és poder i a través de l'educació afectiva i sexual podem apoderar els adolescents perquè gaudeixin de relacions sanes i segures. Està àmpliament demostrat que l'educació afectiva i sexual és una eina de prevenció molt eficient de la violència que poden sofrir els nens, les nenes i els adolescents, ja que els permet ser capaços de prevenir i detectar situacions de risc i

reaccionar-hi. Urgeix acabar amb el tabú sobre la sexualitat infantil i potenciar el diàleg durant la infància i l'adolescència per protegir-los millor.

A Catalunya, el Departament d'Educació ha elaborat un nou programa per treballar de manera transversal l'educació afectiva i sexual a les aules, des de P3 fins a 4t d'ESO. Aquest programa anomenat "Coeduca't" està previst que arrenqui al mes d'octubre de 2020 en més de 300 escoles i instituts seleccionats, per continuar estenent-se a la totalitat de centres en els pròxims tres anys. El temari aborda, entre d'altres, el coneixement i la diversitat física, els hàbits saludables, la dimensió afectiva de la sexualitat, la diversitat sexual humana i el dret a la igualtat i la no discriminació per raó d'orientació sexual, així com la gestió de la violència masclista i els estereotips sexistes.³⁰

No obstant això, l'educació afectiva i sexual encara no és una realitat, així que hem de preguntar-nos si el que tenen ara els és suficient. Obtenen la informació de fonts viables?

La població adolescent rep informació de fonts molt diferents, però la que predomina, sens dubte, és la del grup d'iguals (amb un 68 % de freqüència), seguida per Internet (39 %) i per les mares (33 %).

29 *Orientacions tècniques Internacionales sobre educació en sexualitat*, UNESCO, 2018.

30 Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya: <http://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/protocols/maltractament-infantil-adolescent/documents/educacio-afectiva-sexual.pdf>

A la pràctica, el que saps sobre sexualitat, on ho has après?

Fuente: Elaboración propia a partir de los resultados de la encuesta.

El 54,8 % només ha rebut entre 1 i 4 hores de formació sobre sexualitat en els últims dos anys i el 25,7 %, cap. Únicament 15 adolescents han rebut més de 9 hores en els últims dos anys. Aquesta formació no és suficient perquè pugui impactar de manera significativa en l'adolescència, o perquè aquest col·lectiu pugui incorporar conceptes com el consentiment o l'autonomia corporal. A més, moltes vegades el contingut de les sessions se centra en la prevenció de l'embaràs, la prevenció de malalties de transmissió sexual o conceptes anatòmics, la qual cosa fa que la part afectiva, la igualtat i la diversitat no es tinguin en compte.

En aquest sentit, **al 48,8 % dels adolescents els agradaria tenir més informació sobre la sexualitat.** Això reflecteix clarament que la que tenen els és insuficient. D'altra banda, cal assenyalar que al 44,3 % els és igual, cosa que mereix una reflexió: els és igual perquè ja saben el que necessiten? perquè no tenen interès en la sexualitat? perquè els fa vergonya aquesta pregunta? Per orientació sexual o per gènere no sembla haver-hi grans diferències, la tendència és semblant: es divideix principalment entre els que en volen saber més i els que els és igual.

A més, la majoria de persones (72,1 %) que han vist pornografia alguna vegada volen tenir més informació sobre sexualitat, inversament proporcional als qui mai han vist aquests continguts.

La necessitat d'informació també és coherent amb l'ús de pornografia com a font de

sexualitat. **El 39,1 % opina que la pornografia pot servir per aprendre sobre sexualitat, premissa que afirmen amb major rotunditat els qui han vist continguts pornogràfics.** A més, el 30,9 % sent que la pornografia és la seva única via per tenir informació d'aquest tipus. **A tot això se suma que, quan reben la formació, moltes vegades ja és tard: de mitjana, als 12 anys comencen a buscar informació sobre sexualitat a Internet.**

Tots aquests resultats corroboren les nostres sospites: és urgent una educació afectiva i sexual de qualitat.

CONCLUSIONS

Ser adolescent no és fàcil, pot ser apassionant i intens, però fàcil no. L'adolescència és una etapa de la vida complexa, plena de canvis, d'emocions, de creixement personal i físic i d'experiències, en la qual es construeix la personalitat. Actualment és un període marcat per la tecnologia com un escenari més per desenvolupar-se.

L'entorn digital no s'escapa dels defectes de la nostra societat, en la qual encara hi ha desigualtat i violència de gènere i es discrimina la diversitat. **Tots aquests defectes lliguen la sexualitat de les dones, marquen la masculinitat dels homes i castiguen qui no segueix «la norma».**

Així, **la nova pornografia en línia,** gratuïta i il·limitada segueix aquests mateixos mandats i **perjudica els adolescents.** Quan es troben amb la pornografia **per primera vegada sol ser a través de les seves amistats, posteriorment es busca de manera intencional** per resoldre dubtes i continuen visualitzant-la per satisfer el desig sexual. Així, **el desig sexual adolescent es va construir sobre uns fonaments irreal, violents i desigual.** **Tot això ho saben, però reconeixen que els influeix.** A més, s'ha comprovat que, quan la intenten imitar, no sempre demanen un consentiment previ, igual que succeeix als vídeos pornogràfics que veuen.

No hi ha una educació afectiva i sexual reglada que abordi la sexualitat de manera integral, amb un enfocament d'igualtat de gènere i diversitat i que s'atreveixi a replantejar-se si la masculinitat que utilitzem com a baròmetre social hauria de continuar sent-ho. **L' "educació sexual" actual no protegeix** la infància i l'adolescència de les pràctiques sexuals de risc o de la violència. Desafortunadament, **això ha fet que la pornografia, a través de diferents ca-**

nals, s'hagi convertit en professora de la "sexualitat".

Mentre seguim amb el debat ideològic, la infància i l'adolescència continua creixent en una societat digital sense comptar amb les habilitats necessàries que els permetin desenvolupar-se com a éssers responsables i lliures de violència. No compten amb un suport sòlid i descobreixen la seva sexualitat i les maneres de relacionar-se a través d'Internet i de fonts poc fiables. A la societat d'avui dia **hi ha molta informació, però la informació sense formació no és educació.** Si els grups polítics i la societat no es posen d'acord, el cost humà continuarà sent enorme, i es crearan generacions poc preparades que continuaran heretant pautes no adequades per prevenir la violència contra la infància i l'adolescència.

Els adolescents necessiten eines per desenvolupar-se sense obstacles. De fet, estan demanant més informació sobre la sexualitat i no podem resoldre-ho mirant a una altra banda: l'educació afectiva i sexual és una urgència.

RECOMANACIONS

Recomanacions generals a les administracions catalanes

- **Elaborar una estratègia catalana de lluita contra la violència contra la infància i l'adolescència** amb mesures de conscienciació, prevenció, detecció, protecció i restauració, basant-se en la futura Llei orgànica de protecció integral a la infància i l'adolescència enfront de la violència.
- **Implementar a les escoles de Catalunya contingut de salut afectiva i sexual** de manera transversal al currículum, que expliqui com protegir-se de les diferents situacions de violència, fent referència específica al tema de la pornografia en línia i als perills que provoca. Una educació afectiva i sexual l' en igualtat de gènere i diversitat, reglada, des d'edats primerenques i adaptada a cada etapa educativa. Aquesta educació ha d'abordar el consentiment, l'autonomia del cos, el desenvolupament de les emocions, la comunicació i les relacions igualitàries que superin les estructures de gènere desigualitàries, així com l'heteronorma. Tots ells són aspectes fonamentals per al desenvolupament de qualsevol persona, que comença en la infància.
- **Educació en ciutadania digital.** Educar en l'ús segur i responsable de la tecnologia, sense prejudicis i sense por, és essencial perquè l'adolescència sàpiga gestionar les esferes principals de la seva vida. No podem continuar oferint les tecnologies sense les eines necessàries per usar-les. Precisament per això necessitem incloure l'entorn digital en la seva educació.
- **Instar el Govern estatal des de la Generalitat de Catalunya que s'estableixi una col·laboració entre l'Administració i les plataformes d'Internet per implementar mecanismes de regulació de l'accés a contingut pornogràfic, que assegurï que menors d'edat no accedeixen a la pornografia.** Aquestes plataformes han de conscienciar-se i ser responsables, i s'han d'assegurar que, si el contingut no és adequat per a menors d'edat, no es permeti l'accés a menors de 18 anys.
- **Registre unificat de violència contra la infància en coordinació amb un registre estatal.** Una base de dades semblant al RUMI però de totes les formes de violència facilitaria la construcció d'instruments estandarditzats, la realització d'avaluacions sistemàtiques, així com la coordinació entre les administracions i els agents que intervenen en la lluita contra la violència.
- **Campanyes de sensibilització.** Les campanyes de sensibilització i conscienciació conformen una part important de la **prevenció de la discriminació**, de la intolerància, de la desigualtat i de totes les formes de violència. Per tant, són indispensables els missatges clars i comprensibles que ajudin la infància i, especialment l'adolescència, a créixer en igualtat, diversitat i lliures de violència. Aquestes campanyes també han d'ajudar a **generar un esperit crític cap a les fonts d'informació** i els continguts

pornogràfics. A més, han d'adaptar-se a les famílies i a la ciutadania en general, ja que, per educar, també cal aprendre.

- **Instar des de la Generalitat de Catalunya a l'aprovació del Projecte de Llei** orgànica de Protecció Integral a la Infància i l'Adolescència enfront de la Violència.

Recomanacions a la població adolescent

Les Tecnologies de la Relació, la Informació i la Comunicació (TRIC) són una forma més de relacionar-se per a la població adolescent. No obstant això, s'ha de desenvolupar un pensament crític cap a aquestes, reflexionar sobre el temps que les usem, per a què les usem, etc. A més, és important entendre que no tot el que veiem o ens ensenyen ha de ser beneficiós, ja que poden perjudicar-nos tot i que no ens n'adonem en un primer moment. Per això, és important:

- Preguntar i informar-se sobre l'ús segur i responsable de les tecnologies.
- Informar-se sobre els riscos que comporten algunes conductes, com compartir fotos íntimes, contactar amb persones desconegudes, etc.
- Preguntar i informar-nos sobre la realitat darrere de la pornografia.
- Explicar a una persona adulta de confiança les nostres preocupacions o les situacions estranyes i incòmodes que vivim, o si estem vivint experiències que ens desagraden i/o ens generen males-tar.
- Compartir dubtes i curiositats sobre la sexualitat amb una persona adulta de confiança.
- Valorar la importància del consentiment en les relacions, especialment en les sexuals, i donar-nos l'entitat que mereixem com a persones lliures que vivim en societat.
- Treballar en la pròpia percepció sobre la diversitat, la igualtat de gènere, el respecte mutu, etc.
- Valorar les pròpies preferències i les de la resta, l'autonomia corporal i el consentiment.

Recomanacions a les famílies

No cal tenir por, només voluntat per aprendre. Les famílies han d'acompanyar els seus fills i les seves filles, ja que prohibir no és la solució. Si els ajudem a desenvolupar un pensament crític i generem un entorn de diàleg i confiança, podrem continuar sent aquí quan més ens necessitin i, al mateix temps, els es-

taquem donant els coneixements i l'autonomia corresponents. Per això, cal:

- Educar en igualtat i respecte a la diversitat.

- Endinsar-se de ple en els seus interessos, les seves preocupacions, on es relacionen, com ho fan, etc.
- Abordar amb naturalitat l'interès per la sexualitat i les relacions afectives que els nens, les nenes i els adolescents manifesten en cada etapa.
- Abordar les tecnologies, Internet i les xarxes socials amb una perspectiva positiva, per garantir-ne l'ús segur i responsable.
- Generar espais per al diàleg on trobin la comoditat suficient per explicar-nos què els agrada, què els preocupa, etc.
- Mostrar-los la realitat i els mites de la pornografia, posant a la seva disposició alternatives per aprendre sobre sexualitat.
- Donar exemple, ja que les persones adultes també convivim, ens relacionem, etc. Recordem: eduquem sempre, fins i tot quan no fem res.

Recomanacions a l'àmbit educatiu i acadèmic

L'empoderament de l'adolescència

L'empoderament de l'adolescència és crucial per facilitar el seu lliure desenvolupament i benestar, així com per afrontar els diferents tipus de violència. Per fer-ho, cal donar-los les eines adequades i adaptades als problemes de la seva realitat:

- A la població adolescent en general: se'ls ha d'educar en el pensament crític, des de la igualtat de gènere i la diversitat sexual i de gènere. Només així podran desenvolupar-se lliurement, respectar-se i respectar la resta.
- Empoderar les adolescents: tant de manera individual com col·lectiva, alliberant-les d'estereotips que marquen la seva sexualitat i la seva manera d'identificar-se com a dones.
- Empoderar l'adolescència LGTBI: no podem deixar-la enrere. Perquè puguin desenvolupar-se en llibertat, s'ha de

visibilitzar la diversitat des d'edats primerenques i oferir referents reals i sòlids als quals puguin acudir.

- Empoderar els adolescents: no poden créixer pensant que només han de respondre a una masculinitat, que no necessàriament ha de ser sana i que poden no identificar-s'hi.

Aquestes eines poden donar-se a través de tallers, de grups de discussió i reflexió en els quals puguin aprendre i compartir les seves curiositats i els seus dubtes de manera còmoda i sense por. En aquests grups han de poder parlar del seu procés adolescent, de les xarxes socials i Internet, de la seva sexualitat, etc. Les estratègies i línies d'actuació han de comptar amb professionals amb experiència en aquestes temàtiques, tant del món educatiu com de la recerca.

Formació per al professorat i les famílies

La família i el centre educatiu són referents fonamentals en la infància i, encara que s'hi sumin uns altres, no han de perdre el seu rol en l'adolescència. Per educar, cal aprendre. Les famílies i el professorat també necessiten acostar-se a la realitat de l'adolescència, amb els seus codis i canals. Necessiten eines per poder respondre a les necessitats de la infància i l'adolescència, de manera transversal, sense por i posant-los a disposició tot el seu suport.

- S'ha de posar en marxa una formació en criança positiva amb perspectiva de gènere en els cursos de preparació al part, de postpart i en els programes de salut del Nen Sa perquè pares, mares i cuidadors aprenguin pautes de criança i estratègies educatives sanes i allunyades

de la violència, de manera que tinguin eines per gestionar els problemes de comportament dels seus fills i puguin respondre amb proximitat i naturalitat a les preguntes sobre la sexualitat que els seus fills i les seves filles puguin tenir.

A més, el centre educatiu és un referent fonamental en la infància i, encara que s'hi sumin uns altres, no ha de perdre el seu rol en l'adolescència. Per educar, cal aprendre. El professorat també necessita acostar-se a la realitat de l'adolescència, amb els seus codis i canals. Necessiten eines per poder respondre a les necessitats de l'alumnat, de manera transversal, sense por i posant-los a disposició tot el seu suport.

Desenvolupament de recerques sobre sexualitat en la infància i l'adolescència

Per poder dissenyar i implementar polítiques eficaces per a la infància i l'adolescència, hem de continuar investigant la seva realitat, des d'un enfocament integral i multidisciplinari. La sexualitat es desenvolupa des de l'inici de la vida i en tots els entorns socials. Es tracta d'un procés únic que cada persona viu de manera diferent. En aquesta recerca hem vist com nois i noies afronten de manera diferent

aquest procés. Així mateix, hem intentat visibilitzar la realitat de persones amb un gènere no binari i de l'adolescència segons la seva orientació sexual.

Si volem polítiques adaptades a totes aquestes realitats, és fonamental conèixer les seves necessitats específiques.

Recomanacions a professionals de la salut

En la intervenció amb la població infantil i adolescent s'han de tenir en compte les noves tendències en les formes i els canals de socialització i no deixar de banda el desenvolupament de la sexualitat que, com ja s'ha comprovat, s'inicia des de la primera infància.

Així, és necessari considerar l'afectivitat i el desenvolupament de la sexualitat lliure d'ingerències i de violència com a base de la prevenció. A més, en els casos de situacions

de risc, de violència o d'efectes psicosocials del consum de la pornografia, és necessari realitzar una atenció adaptada a aquesta realitat.

Per fer intervenció amb la infància i l'adolescència s'han de prendre en consideració tots els vessants de la seva vida, i Internet i la pornografia, amb els seus riscos i perills, en formen part.

Recomanacions a la societat

La ciutadania és responsable i ha de formar part del canvi social que persegueix una societat sense violència, sense desigualtat i sense qualsevol tipus de discriminació, i que té com a fi conèixer en llibertat. Així, totes les persones —adultes, menors, docents, sanitàries, etc.— hem de qüestionar-nos aquells esquemes que condueixen a estereotips, rols i a qualsevol prejudici. També és responsabilitat de cada persona aprendre per tenir una actitud crítica davant els continguts o la informació que veiem o sentim, però per a això es necessita el suport de les famílies, de la comunitat i de les institucions.

BIBLIOGRAFIA

BALLESTER J.; ORTE, C. (2019). Nueva pornografía y cambios en las relaciones interpersonales. Universitat de les Illes Balears.

CASTAÑO, C. (2008). La segunda brecha digital. Madrid: Ed. Cátedra.

CASTELLS, M. (2009). Comunicación y poder. Madrid: Alianza Editorial.

COBO, R. (2015). El cuerpo de las mujeres y la sobrecarga de sexualidad. Universidad de A Coruña.

CONNELL, R. (2005). Masculinidades. Ciutat de Mèxic: PUEG. Universidad Nacional Autónoma de México, 2a ed.

GAVILÁN, M. A. (2018). «La influencia del imaginario de la pornografía hegemónica en la construcción del deseo sexual masculino prostituyente: un análisis de la demanda de prostitución». A: Asparkia. Investigació feminista, pàg. 61-79.

INE. (2019). «Encuesta sobre Equipamiento y Uso de las Tecnologías de la Información y Comunicación en los Hogares». Madrid: Instituto Nacional de Estadística.

LA CRUZ, Carlos de. (15 de febrer de 2019). «Sí, tus hijos ven porno (y así les afecta)». (E. País, Entrevistador) Disponible a: <https://elpais.com/elpais/2019/02/05/eps/1549359489_090898.html>.

LINARES, E. (2019). El iceberg digital Machista: análisis, prevención e intervención de las realidades machistas digitales que se producen en la adolescencia de la CAE. Victoria. Gasteiz: Instituto Vasco de la Mujer.

MARTÍNEZ BENLLOCH, I.; et al. (2008). «Identidad de género y afectividad en la adolescencia: asimetrías relacionales y violencia simbólica. A: Anuario de Psicología, pàg. 109-118, Universitat de Barcelona.

ORGANITZACIÓ MUNDIAL DE LA SALUT. (s. d.). Salud del adolescente. Desarrollo en la adolescencia. Disponible a: <https://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/es/>.

MONASTERIO, M.; GONZÁLEZ, S; GARCÍA RUBIO, I. (2019). «Una guía para entender y prevenir la violencia machista online entre jóvenes». Ayuntamiento de Coslada. A: enREDate. Ayuntamiento de Coslada.

ROVIRA, M. (2001). «Los códigos de género en la adolescencia». A: TOMÉ, A; RAMBLA, R. Contra el sexismo. Coeducación y democracia en la escuela. Madrid: Síntesis, S.A.

RUBIN, G. (novembre de 1975). «El tráfico de mujeres: nota sobre la economía política del sexo». A: Nueva antropología, vol. 8, núm. 30, pàg. 39-56. Editorial U. N. México.

SAVE THE CHILDREN. (2017). Respostes fàcils a preguntes difícils: guia d'educació sexual integral per a famílies. Barcelona. Save the Children.

SAVE THE CHILDREN. (2019). Violència viral, anàlisi de la violència contra la infància i l'adolescència a l'entorn digital. Barcelona. Save the Children.

TUBERT, S. (2008). La construcción de la identidad sexuada en la adolescencia. En el Instituto de la Mujer, Imaginario cultural, construcción de identidades de género y violencia: formación para la igualdad en la adolescencia. Madrid: Ministerio de Igualdad.

ZAFRA, R. (2010). Un cuatro propio conectado. (Ciber) espacio y (auto) gestión del yo. Madrid: Fórcola Ediciones.

RECURSOS A CATALUNYA

Consultes:

- **Consultes anònimes per als adolescents al consultori d'Adolescents.cat.**
<https://adolescents.naciodigital.cat/>
- **Centre per a famílies amb adolescents (centre especialitzat perquè els pares i les mares s'hi puguin dirigir per compartir dubtes i rebre assessorament sobre l'educació dels seus fills i les seves filles adolescents).**
<http://ajuntament.barcelona.cat/familial/cal-centre-families-adolescents>
- **Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat (CJAS).**
http://www.centrejove.org/info_cjas/qui_som.html a Barcelona. Es poden fer consultes per WhatsApp al 687748640.
- **Parlem Clar, trobada perquè els joves d'entre 15 i 20 aproximadament puguin parlar sobre diversitat sexual i expressar les seves inquietuds, els dimecres de 16 a 18 h a l'espai Jove Garcilaso (Sant Andreu). Entrada gratuïta.**
<http://espaijovegarcilaso.org/parlem-clar-2/>
- **Programa «Internet Segura» de L'Agència de Ciberseguretat de Catalunya, que promou i comparteix recursos sobre un ús responsable d'Internet.**
<https://internetsegura.cat/>
- **Campanya i recursos contra les violències sexuals entres joves:**
https://treballiaferssocials.gencat.cat/calambits_tematicsjuventut/ambits_d_actuacio/genere/campanya-contra-la-violencia-sexual-en-entorns-doci/
- **Recursos per a les famílies per parlar de la intimitat i la sexualitat.**
<http://ensenyament.gencat.cat/calarees-actuacio/families/fomentem-valors/educacio-sexual-afectiva/>
- **Informació de la Unitat de Menors dels Mossos d'Esquadra.**
<https://mossos.gencat.cat/cal/temes/joves/>

Preguntes i notificacions:

En cas de trobar-se amb continguts il·legals o desagradables pot contactar amb:

- **Telèfon dels Mossos d'Esquadra, 112**
- **internetsegura.cat/contactar**
- **Telèfon 116 111 d'Infància Respon (tots els dies de l'any).**

Save the Children ha elaborat la guia **“Hem de parlar del porno”**, un material dirigit a les famílies sobre el consum de pornografia en l'adolescència. Aquesta i d'altres guies es poden trobar a la nostra Escola de pares i pares.

<https://escuela.savethechildren.es>

